

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 13

Матеріали

*Міжнародної науково-практичної конференції
“Управління бізнесом в умовах глобальної нестабільності”
м. Київ, МАУП, 26 березня 2015 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2015

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 2 від 25.02.15)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук., проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук., проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук., проф.;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук., проф.;
К. В. Муравйов, канд. юрид. наук., доц.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Л. В. Романова, д-р екон. наук, проф.;
В. Є. Сафонова, д-р екон. наук;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соц. наук, проф.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук., проф.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 13: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Управління бізнесом в умовах глобальної нестабільності”, 26 березня 2015 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2015. — 300 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичної конференції, присвяченої проблемам реформування системи управління бізнесом в умовах розгортання кризових ситуацій та глобальної нестабільності.

Для науковців і громадсько-політичних діячів, керівників та власників бізнесу, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і бізнесу.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

ЗМІСТ

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Баєва О. В.

Система менеджменту безпеки та охорони здоров'я як складова інтегрованого управління якістю на підприємствах 8

Мовчан А. В.

Кібернетична безпека України в умовах нестабільності національної економіки 12

Захожай В. Б., Колесник В. М.

Шляхи підвищення ефективності управління витратами феросплавних підприємств 16

Баєв В. В.

Економічне обґрунтування розвитку медичного туризму в Україні 19

Давидов О. І.

Управління розвитком підприємств: вартісно-орієнтований підхід 22

Тьорло В. О., Приходько Г. Г.

Проблеми управління інвестиційною діяльністю компанії з імпорту в Україну нафтопродуктів за умов нестабільності національної економіки 25

Таранець В. О.

Критерії класифікації моделей економічного зростання й розвитку 29

Лобов С. П.

Продуктовий підхід до економічної оцінки управлінських інформаційних систем 35

Лопатенко Л. О., Лопатенко Д. Б.

Розвиток ринку автосервісу України в сучасних умовах 38

Бородін М. Ю.

Забезпечення енергетичної безпеки національної економіки 42

Головач Н. В.

Розвиток системи управління персоналом на підприємстві в умовах кризи 45

Левченко М. О.

Удосконалення асортименту продукції підприємств громадського харчування за рахунок використання нових видів сировини 49

Берестецька Л. М.

Тенденції розвитку інтернет-бізнесу в Україні 54

Середюк К. В.

Вдосконалення механізму бізнес-планування діяльності підприємств України: організаційні аспекти 60

КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ Й РОЗВИТКУ

Становлення і розвиток української державності, вип. 13, с. 29–34

Актуальним предметом дослідження сучасної світової економічної науки є соціально-економічна динаміка, що охоплює проблематику багатомірних процесів, які віддзеркалюють глибокі зрушення в технологічній, економічній, соціальній та інших сферах суспільства. Із цього приводу існує велика кількість теорій та концепцій відтворення, циклічності, трансформації, зростання, розвитку.

Одним із найважливіших методологічних принципів економічної науки є системність аналізу. Згідно із принципами системного аналізу та чи інша складна проблема, що виникає перед суспільством (у нашому випадку — проблема економічного зростання й розвитку), має розглядатися як ціле, як система у взаємодії всіх її компонентів. Для прийняття рішення щодо управління цією системою необхідно визначити її мету, цілі її окремих підсистем і численність альтернатив досягнення цих цілей, які зіставляються за певними критеріями ефективності, й обрати найбільш придатний для даної ситуації спосіб управління. Важливим етапом системного аналізу є побудова узагальненої моделі досліджуваної системи, у якій враховано всі її суттєві складові.

Теоретичною й методологічною основою системного аналізу є системний підхід, основним завданням якого є розробка методів дослідження, способів опису й пояснення природи явищ і процесів, які аналізуються, тобто виступають предметом, об'єктом дослідження, а саме: розробка засобів представлення досліджуваних об'єктів як систем; побудова узагальнених моделей системи, моделей різних класів і специфічних властивостей систем.

Будь-яка наукова теорія або концепція виникає, як відомо, у певних історичних умовах, відбиває особливості певного історичного етапу соціально-економічного життя, а також є результатом узагальнення фактів і досвіду з метою надання практичних рекомендацій, визначення конкретних заходів щодо вирішення проблем, які виникають перед суспільством у певний проміжок часу. Саме тому здобутки зазначених теорій та концепцій становлять не тільки теоретичну, але і практичну цінність: на підставі їх критичного аналізу можливий плідний пошук ефективних моделей розвитку національної економіки.

Поняття “модель” (фр. *modele* — зразок) є найбільш ємним поняттям теорії економічного зростання й розвитку. Філософський зміст моделі полягає

в тому, що це деякий спеціально створений зразок, який відтворює всі характеристики певного об'єкта або явища і створений для їх вивчення. Потреба в моделюванні виникає тоді, коли дослідження самого об'єкта або явища неможливе, ускладнене, або потребує дуже тривалого періоду часу. Між моделлю й об'єктом, явищем, що цікавлять дослідника, має існувати певна подібність. Вона може міститися в подібності фізичних характеристик, або в подібності функцій. У кожному конкретному випадку модель може виконувати свою функцію лише тоді, коли міра її відповідності об'єкту визначена достатньо суворо [11, с. 289]. Таким чином, модель економічного зростання або розвитку охоплює всю різноманітність факторів, рушійних сил, типів тощо. У певному розумінні модель наближається до сутності явищ. Моделі можуть суттєво відрізнятися одна від одної співвідношенням факторів зростання, динамікою економічних показників, стійкістю розвитку, основними відтворювальними пропорціями. Вибір моделі економічного зростання й розвитку залежить, з одного боку, від того, наскільки науковим є уявлення дослідника про сутність економічного зростання й розвитку. З іншого боку, різноманітність моделей економічного зростання й розвитку зумовлена тим, що модель (як і її складові елементи) залежить від конкретно-історичних умов, у яких вона застосовується, від особливостей соціально-економічного розвитку країни, від економічної і навіть політичної ситуації у країні, від цільових орієнтирів у державі, від цільових орієнтирів державної політики. Будь-яка модель має зміст, коли функціонує. Отже, модель припускає конкретний механізм її функціонування (реалізації). Модель — свого роду конкретний працюючий механізм.

В економічній літературі існує декілька визначень сутності моделі економічного зростання й розвитку. Дехто з вчених під моделлю соціально-економічного розвитку розуміє “взаємопов'язану єдність... форм і механізмів взаємодії суб'єктів економічного життя, регулювання господарчого порядку та господарських процесів з боку держави та інших організаційних структур” [10, с. 40].

Заслуговує на увагу визначення поняття “модель” Л. І. Дмитриченко, яка використовує його з приводу характеристики моделей державного регулювання економіки. “Філософський зміст моделі в тому, що це деякий спеціально створений зразок (об'єкт або змодельоване явище), що містить усі (усвідомлені й бажані) характеристики того об'єкта, що вивчається. Між моделлю й досліджуванним об'єктом має бути певна тотожність, що виявляється в подібності характеристик або функцій. Модель може виконувати свою роль лише тоді, коли ступінь її відповідності досліджуваному об'єкту визначено досить строго. Отже, модель державного регулювання економіки охоплює все різноманіття методів, важелів, форм регулювання тощо. У певному розумінні модель близька до сутності явища. Умовно поняття “модель” відповідає на питання “що є дане явище?”, “яке воно?” [3, с. 53–54].

Поняття “модель”, як і будь-яке поняття, можна розглядати у філософському і соціально-економічному аспектах. У філософському — це система

методів, важелів, форм, інструментів. Соціально-економічний аспект моделі полягає в тому, що вона завжди конкретна і специфічна. У світовій практиці існує багато моделей державного регулювання — американська, французька, японська, шведська, південнокорейська тощо.

Щодо моделей економічного зростання, то автори навчального посібника з економіки зарубіжних країн вважають, що: “Залежно від ролі уряду, профспілок, роботодавців у господарському і соціальному регулюванні в розвинутих країнах можна виокремити такі моделі економічного розвитку: ліберальна, корпоративістська, соціально-ринкова; кожна з них має свої різновиди за окремими країнами” [1, с. 84].

В економічній літературі визначаються декілька підходів до критеріїв, за якими розрізняють моделі економічного зростання й соціально-економічного розвитку.

Перший критерій — доктринний, або концептуальний. Згідно з таким критерієм, сучасна історія економічної думки розрізняє: нео- і посткейнсіанські, неокласичні і неоліберальні, а також неоінституціональні моделі соціально-економічної динаміки (кризи, відтворення, еволюції, зростання, розвитку, трансформації) [2, с. 13–42, 448–532, 627–633; 7, с. 295–311, 358–365, 377–378, 407–417, 437–442;].

Другий критерій — залежно від ступеня розгортання або зрілості (досягнутого рівня) процесів динаміки. Такий підхід застосовується здебільшого ООН, МВФ, Всесвітнім банком. Зазвичай такий критерій використовується для ранжування національних моделей щодо досягнення ними певних кількісних характеристик [4–5]. За цим критерієм розрізняють: моделі високорозвинутої економіки (країни); модель економіки (країни), яка розвивається; модель трансформаційної (перехідної) економіки; модель наздоганяючого розвитку.

Третій критерій — залежно від домінування факторів, що визначають або зумовлюють процеси динаміки. Всесвітній економічний форум виокремлює такі моделі: модель розвитку на засадах інтенсивного (посиленого) використання основних факторів виробництва; модель розвитку на основі підвищення ефективності і продуктивності функціонування економіки; модель розвитку, який базується на впровадженні й застосуванні інновацій [15]. Деякі автори розглядають моделі екзогенно-залежного й ендегенно-орієнтованого розвитку, і модель інноваційно-інвестиційного розвитку [6, с. 95–107, 337–482].

Четвертим критерієм визначення моделей динаміки можна вважати домінування або взаємодію технологічних та соціально-економічних укладів. За визначенням фахівців, технологічні уклади становлять цілісні та стійкі утворення (групи технологічних сукупностей) у технологічній структурі економіки, які пов’язані однотиповими технологічними й відтворювальними ланцюгами та забезпечують виготовлення певного набору кінцевих продуктів відповідно до потреб певного суспільного типу. На підставі цього критерію виокремлюють моделі доіндустріального, індустріального, постіндустріального розвитку.

Зміст п'ятого критерію — залежність від співвідношення рушійних сил процесів соціально-економічної динаміки (інтересів соціальних груп, ринкового або централізованого регуляторів). Згідно з ним розрізняють моделі розвитку ліберальної, корпоративістської, соціально-ринкової економіки [1].

Переважає більшість досліджень моделей економічної динаміки присвячується національним моделям [8–9; 12–14]. Отже, ще одним критерієм визначення різновидів моделей динамічних процесів є національний критерій. За національним критерієм виділяють американську, японську, англійську, китайську й ін. На думку провідних фахівців у сфері економічної теорії, “саме такий підхід найбільшою мірою відповідає критерію розмежування моделей... І не тільки тому, що самі моделі обумовлені історичними, соціально-економічними, політичними й іншими особливостями країн, а й тому, що національний критерій за сутністю є комплексним, він відображає всі інші критерії” [3, с. 172–173]. Отже, різноманітність моделей економічного зростання й розвитку почасти зумовлена тим, що модель (як і її складові елементи) залежить від конкретно-історичних умов, у яких вона застосовується, від особливостей соціально-економічного розвитку країни, від економічної і навіть політичної ситуації у країні, від цільових орієнтирів країни, від цільових орієнтирів державної політики.

Узагальнення підходів до критеріїв, за якими розрізняють моделі зростання й розвитку економіки, подано у табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнення підходів до критеріїв, за якими розрізняють моделі зростання та розвитку економіки

Критерії, за якими розрізняють моделі	Моделі зростання та розвитку економіки
1	2
Доктринний (концептуальний)	нео- і посткейнсіанські, неокласичні і неоліберальні, неоінституціональні моделі соціально-економічної динаміки (кризи, відтворення, еволюції, зростання, розвитку, трансформації)
Ступінь розгортання, зрілості (досягнутого рівня) процесів динаміки	модель високорозвинутої економіки (країни) модель економіки (країни), яка розвивається; модель трансформаційної (перехідної) економіки; модель наздоганяючого розвитку
Домінування факторів, що визначають, зумовлюють процеси динаміки	модель розвитку на засадах інтенсивного (посиленого) використання основних факторів виробництва; модель розвитку на основі підвищення ефективності і продуктивності функціонування економіки; модель розвитку, який базується на впровадженні й застосуванні інновацій
	модель ендогенно-орієнтованого розвитку моделі екзогенно-залежного розвитку

1	2
Співвідношення рушійних сил соціально-економічної динаміки (інтересів соціальних груп, ринкового або централізованого регуляторів)	ліберальна модель розвитку корпоративістська модель розвитку модель соціально-ринкової економіки
Домінування або взаємодія технологічних та соціально-економічних укладів	модель доіндустріального розвитку модель індустріального розвитку модель постіндустріального розвитку
Національний	американська, англійська, китайська, японська, бразильська та ін. західноєвропейська, латиноамериканська, східно-азіатська та ін.

Таким чином, комплексний аналіз світового досвіду щодо ефективних механізмів вирішення проблем стабілізації економіки, вивчення основних елементів механізму функціонування національних моделей зростання й розвитку країн, які продемонстрували й демонструють неабиякі успіхи в цьому напрямі, дали змогу класифікувати моделі (які існують) за такими критеріями: доктринний (концептуальний); ступінь розгортання, зрілості (досягнутого рівня) процесів динаміки; домінування факторів, що визначають, зумовлюють процеси динаміки; співвідношення рушійних сил соціально-економічної динаміки (інтересів соціальних груп, ринкового або централізованого регуляторів); домінування або взаємодія технологічних та соціально-економічних укладів; національний.

Література

1. *Бартенев С. А.* История экономических учений: учебник / С. А. Бартенев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Магистр, 2007. — 478 с.
2. *Глазьев С. Ю.* Новый технологический уклад в современной мировой экономике / С. Ю. Глазьев // Международная экономика. — 2010. — № 5. — С. 5–27.
3. *Дмитриченко Л. И.* Государственное регулирование экономики: теория и методология: монография / Л. И. Дмитриченко. — Донецк: УкрНТЭК, 2001. — 329 с.
4. *Доклад о мировом развитии 2009: Новый взгляд на экономическую географию [Электронный ресурс]* / Всемир. банк // ISSUU. — Электрон. текст. дан. — [Б. м], 2009. — Режим доступа: <http://issuu.com/worldbank-russia/docs/wdr2009-rus>. — Загл. с экрана.
5. *Доклад о развитии человека 2010.* Реальное богатство народов: пути к развитию человека: пер. с англ. — М.: Весь Мир, 2010. — 244 с.
6. *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку* / Ін-т екон. прогнозування; за ред. В. М. Гейця. — К.: Фенікс, 2003. — 1008 с.

7. *История экономических учений: (современный этап): учебник / под общ. ред. А. Г. Худокормова.* — М.: ИНФРА-М, 2007. — 733 с.
8. *Мельянцева В.* Сдают ли развитые страны развивающимся свои позиции? / В. Мельянцева // *Международная экономика и международные отношения.* — 2009. — № 12. — С. 3–18.
9. *Нуреев Р. М.* Экономика развития: модели становления рыночной экономики: учебник / Р. М. Нуреев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Норма, 2008. — 640 с.
10. *Островская Е.* Трансформация социально-экономической модели Франции / Е. Островская // *Мировая экономика и международные отношения.* — 2007. — № 4. — С. 40–49.
11. *Современный философский словарь / под. общ ред. В. Е. Кемерова.* — 3-е изд., исправл. и доп. — М.: Акад. Проект, 2004. — 864 с.
12. *Сото Э. де.* Загадка капитала. Почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире: пер. с англ. / Э. де Сото. — М.: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2004. — 272 с.
13. *Тодаро М. П.* Экономическое развитие: учебник / пер. с англ. под ред. С. М. Яковлева, Л. З. Зевина; Экон. фак. МГУ. — М.: ЮНИТИ, 1997. — 671 с.
14. *Філіпенко А. С.* Цивілізаційні виміри економічного розвитку / А. С. Філіпенко. — 2-е вид. — К.: Знання України, 2002. — 190 с.
15. *The Global Competitiveness Report 2009–2010 [Electronic recourse]:* World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2009 / Committed to improving the state of the world; ed. K. Schwab. — Electronic data. — Geneva, 2009. — Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2009-10.pdf